

SVERIGE

I NATO

DELRAPPORT 4

SÅ KAN VAPENEXPORTEN PÅVERKAS AV ETT NATOMEDLEMSKAP

Denna delrapport är skriven av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, och är en del av en samlad rapport som kommer att lanseras i december 2023. För frågor om delrapporten: kontakta rebecka.lindholm.schulz@svenskafreds.se

SÅ KAN VAPENEXPORTEN PÅVERKAS AV ETT NATOMEDLEMSKAP

I den proposition om ett svenskt medlemskap i Nato som röstades igenom av riksdagen i mars 2023 fastställdes att ett Natomedlemskap skulle förändra förutsättningarna för exporten av krigsmateriel.¹ Både industrirepresentanter och politiker förde, i debatten om Sveriges Natoansökan, också fram hur den svenska vapenindustrin skulle kunna påverkas positivt av ett Natomedlemskap.² Den svenska vapenindustrin är samtidigt på många sätt redan Natoanpassad och exporterar till de flesta Natomedlemmar. Hur och på vilka sätt kan den svenska krigsmaterielexporten påverkas av ett svenskt Natomedlemskap och processen dit?

Tillgång till nya forum?

Även om Nato som organisation inte har några egna militära förmågor är den i vissa fall inblandad i upphandling av krigsmateriel för medlemmarnas räkning samt till övningar, operationer och logistik. Talespersoner för Saab har lyft att tillgången till Natoforum är en av de saker som gör att ett svenskt Natomedlemskap är en viktig fråga för företaget.³

Nato har en rad olika forum och organ som rör krigsmateriel. *Nato Support And Procurement Organisation* (NSPO) är ett underorgan för upphandling där alla Natoallierade är medlemmar.⁴ På uppdrag av NSPO arbetar *Nato Support And Procurement Agency* (NSPA), Natos inköpsorganisation, med direktupphandling och logistikstöd inom Nato. Framför allt fokuserar NSPA på stöd till Natooperationer, övningar och hantering av vapensystem.⁵ De svenska vapenföretagen får tillgång till denna upphandling redan som ansökande stat och i mars 2023 tecknade Saab ett ramavtal om markstridsvapen med NSPA värt 350 miljoner kronor. I samband med detta sa en talesperson för Saab att de ramavtal de tecknar stärker Saabs relation till Nato och förenklar processen för medlemsstaterna att lägga beställningar på produkterna.⁶

Tillgång till NSPA:s upphandling kan sägas vara en liten, men ändå ny, marknad för svenska vapenföretag. Säkerhets- och försvarsföretagen, Soff, som är den svenska vapenindustrins lobbyorganisation, har delvis som uppgift att främja goda förutsättningar för vapenföretagens export. Under hösten 2023 anordnar Soff studiebesök på Natoorganen NSPA och *Nato Communications and Information Agency* (NCIA) tillsammans med Försvarets materielverk (FMV), och höll seminarium om ökade möjligheter för industrin.⁷

Nato investerar också i teknik- och vapenföretag genom innovationsprogrammet DIANA, *Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic*. DIANA samlar företag som bland annat arbetar för att snabba på tiden från idé till färdig produkt.⁸ Under tiden för Natoansökan gav regeringen Försvarsmakten och Sveriges innovationsmyndighet Vinnova i uppdrag att föreslå lämpliga kandidater till DIANA⁹, bland annat skickade det svenska företaget Marin Technology Center in en ansökan om att ingå i innovationsprogrammet.¹⁰ Även riskkapitalfonden *Nato Innovation Fund* (NIF) som investerar i nystartade teknik- och vapenföretag kan bli relevant.

Tillgång till nya marknader genom fler mottagarländer?

Att ett Natomedlemskap skulle öppna upp nya marknader för vapenindustrin är något som förts fram av flera debattörer.¹¹ Vad gäller köparländer exporterade svenska vapenföretag redan innan Sveriges Natoansökan krigsmateriel till samtliga Natomedlemsstater, med undantag för fyra: Turkiet, Albanien, Montenegro och Nordmakedonien.¹² Av dessa är det bara Turkiet som i dagsläget har en betydande försvarsmakt, Natos näst största efter USA, och som är en betydande importör av krigsmateriel.¹³

En tydlig förändring i och med Sveriges Natoansökan kan dock ses i relationen till Turkiet. 2019 stoppades all export av krigsmateriel från Sverige till Turkiet, med hänvisning till landets olagliga invasion av norra Syrien. I och med Sveriges ansökan ställde Turkiet bland annat krav på att hinder för export skulle tas bort. Vapenexport beviljades till landet hösten 2022, trots att Turkiet fortsatt genomfört attacker mot Irak och Syrien i strid med internationell rätt.¹⁴ Efter att Sverige skickat in sin ansökan beviljades också export till Albanien med direkt hänvisning till den svenska ansökningsprocessen.¹⁵

Ett Natomedlemskap kan på detta sätt tänkas bidra till ökad försäljning till vissa av Natos medlemsstater men eventuellt också till andra länder som Nato-medlemmar samarbetar med. Detta då det kan bedömas finnas ännu starkare försvars- och säkerhetspolitiska skäl att bevilja olika typer av export till dessa stater. Ett medlemskap innebär dock ingen skyldighet att exportera vapen till alla allierade. Till exempel stoppade eller begränsade också Natomedlemmar som Tyskland och Frankrike vapenexporten till Natomedlemmen Turkiet 2019.¹⁶

**Ett medlemskap
innebär ingen
skyldighet att
exportera vapen till
alla allierade.**

Det svenska regelverket för vapenexport kan beskrivas som en olöst kompromiss där olika, ofta mycket motstridiga, politiska intressen möts. Då mycket lite vad gäller de försvars- och säkerhetspolitiska intressena är skrivet i sten är regeltexten lätt att anpassa till nya politiska förutsättningar inom dessa områden. Ett svenskt Natomedlemskap kommer på många sätt att påverka svensk försvars- och säkerhetspolitik, något som i förlängningen också påverkar tolkningen av regelverket. Soff har under lång tid drivit på att konsolidera de svenska regelverken och riktlinjerna med EU:s och FN:s regelverk och riktlinjer.¹⁷ Det skulle innebära mindre strikta prövningar med utökade möjligheter för den svenska vapenindustrin att exportera till odemokratiska och krigförande stater. Det nuvarande regelverket hänvisar bland annat till att vapenexport inte bör beviljas till stater som befinner sig i en väpnad konflikt med en annan stat, även om denna sorts mottagarländer inte på något sätt är uteslutna för export.¹⁸

Den svenska vapenindustrin som del av Sveriges allians med Nato?

Få väntar sig några omvälvande positiva och direkta effekter av ett svenskt Natomedlemskap för den svenska vapenindustrin. I vissa fall kan det dock påverka och eftersom det handlar om stora affärer som sträcker sig över lång tid kan en liten fördel spela stor roll. En skillnad för den svenska vapenindustrin kan också handla om att Nordatlantiska fördragets artikel 3 skriver in vapenindustrin i Sveriges relation till Nato. Artikel 3 fastställer att allierade stater är skyldiga att utveckla och upprätthålla sin individuella och kollektiva förmåga att försvara sig mot väpnade angrepp.¹⁹ En överenskommelse säger med hänvisning till det att Natomedlemmar ska lägga minst två procent av BNP på militärt försvar, något som även Sverige beslutat om. Sverige spenderade historiskt mycket på militär utrustning 2022 och var ett av de länder i världen som spenderade mest i jämförelse med året innan.²⁰ Sedan Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina inleddes har Saab rapporterat att företaget kraftigt ökat sin försäljning²¹ och att aktiekursen gick upp 78% under 2022.²² Att Sverige förpliktigar sig att lägga mer på det militära försvaret är såklart positivt för den svenska vapenindustrin och ett medlemskap skulle göra det svårare att sänka försvarsanslaget under två procent av BNP i framtiden. Samtidigt är den stora utrustningen vi nu ser något som startade redan innan ett svenskt medlemskap i Nato var på agendan, en trend som kraftigt förstärktes av responsen på Rysslands storskaliga invasion av Ukraina.

Saab har också lagt stora resurser på att marknadsföra sig som en ansvarsfull del av det svenska försvaret och en försvarare av demokratiska fri- och rättigheter, särskilt sedan Rysslands fullskaliga invasion. Det är en bild som krockar med Saab som ett privat vinstdrivande företag med omfattande export, också till krigförande och gravt odemokratiska stater runt om i världen. En långsiktig effekt skulle kunna bli att det sker en normförskjutning där bilden av en vapenindustri som del av det svenska försvaret förstärks, och i förlängningen relationen till Nato. Detta kan i sin tur påverka politiskt stöd och resurser.

Som Natomedlem behöver Sverige anpassa vissa vapensystem för att öka interoperabiliteten och följa Natos standard. Vapenindustrin i Sverige har dock, precis som Försvarsmakten, sedan länge anpassats till samarbete med Nato på ett flertal sätt.²³ Ökad konkurrens skulle också kunna bli en konsekvens om Sveriges vapenindustri ska konkurrera som Natomedlem bland andra medlemmar med stor vapenindustri.

Huvudsakliga slutsatser

- Till viss del kan ett svenskt Natomedlemskap öppna upp nya forum för upphandling på sätt som är positiva för svenska vapenföretag, både vad gäller materiel till Nato och genom ramupphandlingar till Natomedlemsländer.
- Ett svenskt Natomedlemskap kan öppna upp för försäljning till nya mottagarländer, framförallt till de Natostater som Sverige tidigare inte exporterat vapen till. Att Sverige öppnat upp för vapenexport till Turkiet och Albanien visar på att även om ett Natomedlemskap inte nödvändigtvis påverkar regelverket kan det påverka tolkningen. Det visar också att Natomedlemskapet anses vara ett så starkt försvars- och säkerhetspolitiskt intresse att det trumfar demokratisk status och respekt för internationell rätt hos mottagarlandet.
- Natos artikel 3 slår fast att den svenska vapenindustrin vid medlemskap blir en del av Sveriges relation till Nato. Det i sig kan innebära en normförskjutning där svenska vapenföretag, istället för att framställas som privata, vinstdrivande företag, framställs som en del av försvaret och Sveriges relation till Nato. Risker finns att vapenexporten till krigförande och odemokratiska länder då får mindre uppmärksamhet.

Referenser och fotnoter

- 1 <https://www.regeringen.se/contentassets/c09db34a30fa40468cbe7663c51b4d58/promemorian-sveriges-medlemskap-i-nato-ds-202224/>
- 2 Se t.ex. <https://sverigesradio.se/artikel/saab-sverige-borde-exporter-mer-vapen-nu-nar-konflikterna-okar> & <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/statsminister-magdalen-andersson-om-avtalet-med-turkiet-starker-sveriges-sakerhet>
- 3 <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/saab-okar-vinsten-intensiva-tider>
- 4 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_88734.htm
- 5 Ibid
- 6 <https://www.saab.com/sv/newsroom/press-releases/2023/saab-tecknar-ramavtal-for-markstridsvapen-med-natos-inkopsorganisation>
- 7 <https://soff.se/event/besok-nspa/>, <https://soff.se/event/mot-ncia/>, <https://soff.se/event/nato-och-forsvarsforetagen-2/>
- 8 <https://www.diana.nato.int/about-diana.html>
- 9 <https://www.vinnova.se/e/utlysning-for-strategiska-satsningar-2019-02930/intraseanmalan-for-svensk-medverkan-i-2023-02538/>
- 10 <https://sverigesradio.se/artikel/vill-uppfinna-forsvarsmateriel-med-nato>
- 11 Se t.ex. <https://www.di.se/debatt/lat-det-svenska-entreprenorsundet-gifta-sig-med-forsvarsindustrin/>
- 12 Se regeringens skrivelser om strategisk exportkontroll, finns samlade här: <https://www.svenskafreds.se/upptack/vapenexport/regeringens-skrivelser/>
- 13 Plats 19 av världens största importörer 2018-2022.
- 14 <https://www.reuters.com/investigates/special-report/iraq-turkey-airstrikes/>
- 15 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2023/04/strategisk-exportkontroll-2022--krigsmateriel-och-produkter-med-dubbla-anvandningsomraden/>
- 16 <https://www.bbc.com/news/50125405>
- 17 <https://www.regeringen.se/contentassets/cae7491c2ef84def8347c85d419ce5fa/sakerhets--och-forsvarsforetagen-soff.pdf>
- 18 <https://www.regeringen.se/contentassets/fb5a7177eb9c4be2ac8ba998f32c67bd/Prop-2017-18-23.pdf>
- 19 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm
- 20 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sverige-ett-av-landerna-som-rustar-upp-mest-i-varlden>
- 21 Saab annual report 2022.
- 22 Sam Perlo-Freeman, presentation at ENAAT and Vedesactie seminar on EU militarization 8 June 2023.
- 23 Se t.ex. <https://www.saab.com/newsroom/press-releases/2005/gripen-successfully-completes-air-to-air-refueling-campaign-with-nato-standard-compatible-tanker> , <https://www.jp.se/2023-07-12/natobeskedet-for-saab-i-huskvarna-nato-kompatibla> och <https://www.saab.com/newsroom/press-releases/2019/saab-receives-order-to-expand-czech-rep><https://www.epsjournal.org.uk/index.php/EPSJ/article/view/329public-tactical-training-system>